

V Ljubljani, 15. septembra 1914.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXV.

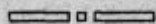
Štev. 9.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. *Pav. Flere: Krulec — Wider.* Razmotrivanje o novih začetnicah. (Konec.) 193
2. *Miro Šijanec, Maribor: Jezikovni pouk in dušeslovje.* (Dalje.) 198
3. — *k.*: *Podrobni učni načrt za prirodopisje* 205
4. *Evoen Sajovic: Učna osnova in inštrukcija za pouk telovadbe in odredba o prirejanju mladinskih iger na gimnazijah (vseh tipov) in na realnih šolah.* 207
5. *Glose.* 211
6. *Razgled: Slovensko učiteljstvo in vojna* 212. — *Pedagoški paberki* 213. — *Šolske in učiteljske vesti* 213. — *Mala poročila* 215. — *Razne vesti* 216.

Last in založba

Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrto leta
1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) številka 6

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

PAV. FLERE:

KRULEC — WIDER.

Razmotrivanje o novih začetnicah. (Konec.)

b) Fonetična načela.

Znabiti, da mi niso prišla dela pod roko; a kolikor sem tudi iskal, nisem zasledil v Slovencih ne enega spisa, ki bi priporočal za Slovence brezpogojno fonetično metodo. Le natančen pouk o fonetiki je napisal H. Druzovič¹, a oziral se je v prvi vrsti na pouk v petju. Neposredno nastane vprašanje: Zakaj se to ni zgodilo? Kaj je res mogoče, da bi se pri nas, ki smo tako sprejemljivi za vse novo in dobro, ne našel ne eden, ki bi hotel to novo preizkusiti, to dobro propagirati? Moje mnenje je drugo:

Poskušalo se je s fonetiko gotovo tudi pri nas — a našlo se je, da slovenskemu jeziku fonetika ni prikladna in nepotrebna.

To je prvi in poglavitni vzrok. Jemali so v roke metodike o fonetiki; hoteli so presaditi cvetko v domači vrt, a zemlja ji ni ugajala; cvetka ni uspevala.

Znabiti se je zasledilo fonetično učeλο celo v stari »Koprivnik-Majcenovi Začetnici«, ki obravnava vzporedno »s« in »š«, »z« in »ž«, »c« in »č«, »t« in »d«, »b« in »p«, »g« in »k«. Vendar pa je princip tej razporeditvi drug: temelji namreč na sorodnosti izgovora. Fonetično načelo, kakor ga upotrebuje tudi slovenski učitelji že od nekdanj pri pouku izgovarjave — recimo — preglasov v nemščini, se tu ni izvajalo. Metoda, ki se je rabila pri poučevanju po tej »Začetnici«, je bila pisalno-bralna, uporabljalo se je glaskovanje, na sorodnost in razliko omenjenih črk se je le opozarjalo, ni pa se pouka pri tem dosledno obteževalo s principi fonetične metode.

¹ H. Druzovič „O fonetiki v ljudski šoli“ — Letop. S. Š. M. l. 1907.

Znabiti si je dovolil kdo to posebnost, a v splošnem je bil pojav tako redek in osamljen, da o tem nismo govorili. »Začetnica« nam je črtala pot pisalno-bralne metode.¹

Kaj pa je fonetika?

»Fonetika« je nauk v tvorbi in kakovosti človeških govornih glasov in o njih uporabi pri govoru. (Trausel.)²

Fonetika uči pravzaprav govoriti, izgovarjati, tvoriti glasove. In tako naj bo v pomoč pri čitanju, pri spoznavanju znamenj za glase črk. Da ironiziram, bi se mi reklo, če bi forciral v ospredje ono fonomimiko, kjer morajo znati otroci popolen razvoj izgovora glasu; kot ironiziranje se čuje tudi poročilo zelo vnetega fonetika Brüggemanna³, kako veže samoglasnike s soglasniki, n. pr. e-m-e, kjer morajo paziti otroci na to, da o-stane pozicija ust ista kakor pri samoglasniku tudi, ko izgovarjajo soglasnik.

Ironiziranje pa ni moj namen. Poudariti pa moram takoj neko zahtevo, ki jo imajo kot princip vsi zastopniki fonetične metode in jo zapišem po Görju: ⁴ »Najvažnejši pogoj za dobro čitanje je pravilno govorjenje«.

Kaj pa se to reče pri začetnikih, to ve tisti, ki jih je kdaj poučeval v kraju s prav, prav razupitim dialektom!

Pa tudi to ni splošnega, pač pa le lokalnega pomena. Bolj splošnega bo že to, da bo delala težave, zlasti v začetku hude in dolgotrajne težave govornica, ker otroci po deželi v šoli sploh v začetku neradi govore. Naj vam pripovedujejo, popustite popolnoma vse vojke v njih produktivnosti, vendar vam ne bodo pripovedovali toliko, da tudi pri najboljšem obisku ne pridete do črke »i« v 14 dneh, pa če še tako hitite.

Zakaj predvaj rabi tudi fonetična metoda!

Tu imamo najprej tvorbo glasov, potem elementiranje (analiza in sinteza), nato preidemo do čitanja in nazadnje do pisanja. Tako Görj. A predpogoj stavi zopet: »Da je mogoče izvesti fonetično obravnavo pri prvih glasih, je treba, da spoznajo otroci nekoliko svoj govorni aparat.« Torej to še pred vsem! Če vzamemo sem spredaj naštete ugovore proti anal.-sint. metodi, se moramo pač vprašati, kdaj bo učitelj pri takih razmerah gotov s tem. Görj upa, da v treh tednih in pripoveduje celo: »Vadniški učitelj, g. F. Pokorn, na c. kr. moškem učiteljišču v Gradcu, ki proiz-

¹ Celó sam sem uporabljal pri tej knjigi bralno-pisalno metodo, ker sem mnenja da je pismenka prilagodnejše posnemanje tiskane črke. Začel sem v ta namen seveda na str. 6. in se šele potem povrnil k str. 4.

² W. Trausel: „Einführung in die Phonetik und ihre Anwendung auf den ersten Sprachunterricht“. Na to delo se opiram tudi v nadaljnjih izvajanjih, ker ni naveden drug vir.

³ Brüggemann „Der erste Leseunterricht nach phonetischen Grundsätzen“.

⁴ J. Görj: „Moderner Leseunterricht“.

vaja pouk v elementarnem razredu na prav moderen način, je začel s knjigo, t. j. s prvo stranjo (Frisch-Göri »Erstes Lesebuch«, prva stran: »Mundstellung«) že osmi dan po šolskem začetku v veselje svojih učencev, in šlo je dobro.«

Kakšen je postopek pri obravnavi glasa? (Göri.)

1. Dobivanje glasa.
2. Zaznava glasa z ušesom:
 - a) učitelj govori naprej,
 - b) učenci govore za njim.
3. Tvorba glasa (usta):
 - a) opazovanje postopka in karakteriziranje,
 - b) tvorijo učenci isto,
 - c) primerjanje s sliko že dobljenih glasov (t. j. shematična risba pozicije ustnic,
 - č) govorjenje:
 - v različni glasovni moči,
 - v različni dobi,
 - v različni dobi in obenem moči,
 - v različni glasovni višini (petje).
4. Spoznavanje glasu:
 - a) učitelj govori besede,
 - b) učenci pravijo besede s priučenim glasom.
5. Narisanje znamenja.

Naj nam zadostuje tukaj to, »kaj« se godi; »kako« naj izostane. Omenim naj še tole iz Görija: »Če hočemo priti do dobrega govorjenja in čitanja, bomo pač morali porabiti kakih 15 minut za fonetične vaje (pri vsakem glasu -op.P.F.). Z razvitim zlogom gredo lahko dalje roko v roki analiza in sinteza«. K temu ne delam pristavka, razun da je napravil Göri za obravnavo črk na podlagi Frisch-Göri »Erstes Lesebuch« 65 učnih slik. Zdaj pa izračunajte s časom, kdaj in kako boste gotovi!

Predno preidem k slovenski novi začetnici, o kateri se pravi, da je sestavljena po fonetičnih načelih, še o slovenskih glasih in njih znamenjih ter o nepotrebi fonetike za njih pridobivanje.

Predvsem se dobiva po fonetični metodi samoglasnike, kjer se ozira na odprtje ustnic. Vendar pa služi tukaj boljše uho kakor ustnice. Nemcu pač pride fonetika dobro za govor in pravopis pri preglasih, pri razliki glasu »e« na pr., kjer ima »ä«, »e«, »è« in »eh«. Imamo pa tudi mi to razliko, da bi jo morali upoštevati? Jeli sploh umestno, da bi upoštevali mnogovrstnost glasu pri eni črki. Slovencu je »e« za »ê«, za »é« in »è« isti.

Prav isto je z diftongi; naš pismeni jezik jih nima. Za dialekte pa ne učimo pismenih znamenj; dialekti se govore in ne pišejo.

Dalje je na mestu fonetika pri zaznamovanju enega in istega glasa, ki ima več znamenj; na pr. nemški »s«. Tu imamo trojno zaznamovanje: »dolgi«, »ojstri« in »okrogli s«; prvi služi mehkeemu izgovoru, ki se izpreminja celo v »z«, drugi ostremu izgovoru, tretji je končni znak. Slovenščina te razlike nima; »s« = »s«, bodisi v »seme«, kjer je mehkejši, bodisi v »krasen«, kjer je »ostrejši«, bodisi na koncu, pa naj bo oster kakor v »kres«, ali mehkejši, kakor je v »les«, »vas«.

Omenim naj še razliko pri nemškem »h« in »ch« in slovenskem »h«. Nemški »h« je aspirat, »ch« je gutural, slovenski »h« je vedno »h«, naj bo v začetku v »hiša«, ali v sredi v »veha«, ali na koncu v »greh«. Aspirata slovenščina ne pozna, zato ne potrebuje dvojnega zaznamovanja in tudi ne fonetične razlike.

Edina možnost nastopa fonetike pri slovenskih črkah je — razun pri vokalih — razlika med ustniki »b«, »p«, med zobniki »d«, »t«, med goltniki »g«, »k«, med sičnikom »s« in zobnikom »z«, med ustnikom »m« in nosnikom »n«; kot samostojne fonetične zaznave smatramo lahko tudi sumnike »č«, »š«, »ž«. Že zgoraj sem omenil o razporeditvi teh črk v »Koprivnik-Majcenovi Začetnici« in za kaj služi taka razporeditev dobro.

Nemci jemljejo na pomoč fonetiko tudi pri spoznavanju afrikatov (pf, ts); slovenščina tudi teh nima.

Nemščina ima torej za pouk v elementarnem čitanju po fonetičnih načelih dosti več predpogojev kakor slovenščina. Zato zahteva tudi učni načrt štajerski za ljudske šole z nemškim učnim jezikom pouk v čitanju »z ozirom na fonetiko«. Težko pa, da bi veljalo isto tudi za slovenske šole. A niti Nemci se ne drže načel povsem strogo. Že omenjena Frisch-Görrijeva začetnica, ki je sestavljena »nach phonetischen Grundsätzen«, obravnava po strogo fonetični metodi le vokale in diftonge.

In isto pot hodi pri nas K. Widrovo »Moje prvo berilo«. Oddaljuje se celo od fonetikov v tem, da se ozira na pisalne težkoče in začenja z »i«, kakor najpristnejša pisalno-bralna začetnica.

O tem, če ni dobivanje glasov — recimo — »a« na način, kakor zahteva to slika na str. 5., prisiljeno, je razgovor nepotreben; res pa je, da se mora pridobitev glasu na ta način od strani učitelja sugerirati. No, to je krivda fonetike; — kopito je preenojno za človeško individualnost.

Menda tudi zaradi tega, da nastopajo v omenjenem berilu najprej samoglasniki, se nam je vcepilo mnenje, da imamo s to začetnico pred seboj knjigo najbolj fonetične barve. Moje prepričanje to ni — in to je prva vrlina knjige: Ne silite nikjer k obravnavi glasov po fonetičnih načelih. Nikjer ni znaka v knjigi o metodi, po kateri hodi, nikjer onega balasta, kakor so n. pr. sheme, kako odpirati usta itd., s katerim ne ve učitelj, pokaj je v knjigi, namenjeni učencem, ki že celo ne vedo, kaj naj s tem začnejo.

Knjiga ti pušča prosto pot, in odločiš se prav lahko za staro pisalno-bralno metodo, ki ti je prešla že v kri in meso in dosegal boš uspehe kakor do zdaj po analitično sintetični poti.

H koncu o metodah. Za pouk v začetnem čitanju bo najuspešnejša ona, ki temelji na psihologični analizi postopka pri čitanju in tudi po svojem delu podpira in pospešuje splošen duševni razvoj. Kar želimo, je le, da se osvobodi začetno čitanje formalizma in protinaravnosti.

To pa je na učitelju in ne na knjigi. Knjiga ga podpira, seveda lažje, kolikor je boljša.

Krulec-Wider, Wider-Krulec... Vse novo; in vendar

Fibelleid!

f, fužina, farani, fazani; fara je velika; fige radi jemo; fužina je ob vodi; fižol sadimo; fazani so lepi; fazane redimo zaradi mesa«. Wider, str. 31.).

Otroško to ni, in pogrešali bi še rajše na str. 31., ker ima že str. 20. sledeče: »lovca lovi srno; srno zadene v srce; mrtvo srno nese domov.« To je nekaj. Še več je na str. 22.: »učenec nosi na hrbtu torbico; torbica ni nova, toda še trdna.« T a k o bi radi imeli povsod!

Kaj nam pomagajo slike, če so še tako primerne otroškemu duhu; vsebina je tista, ki ima z njo predvsem opravka, in ta bodi otroška!

Fibelleid!

Naj navajam še besedilo iz Krulca? Formalizem in nič kot formalizem; celo pri čebelah, pri raku, pri fužinah in fazanih vzlic zvezi. Potem pa: »doma ni tete, tudi deda ni, teta sedi na sodu«. Sedi na sodu? Kaj vendar počne tamkaj?

Fibelleid!

Samo Fibelleid?

O, ne! Nekaj vrlin sem omenil pri obeh knjigah že zgoraj. O Widru je napisal besedico tudi izvrsten slovenski šolnik, ki pravi:¹ »Ne oziraje se na desno in ne na levo, izjavljam, da nisem z nobenim prejšnjim abecednikom dosegel tolikih uspehov kot z Widrovim berilom. Zatrjujem, da sem dva meseca poprej prišel k obravnavi beril kot poprej v vsem času svojega desetletnega poučevanja I. razreda.

Tej izjavi rad verjamem; zakaj knjiga ima v svojem I. delu zlasti dve vrlini, ki jo usposabljata za take uspehe:

1. je opustil Wider ono nesrečno sistematično glasovnih skupin. Brez ozira na to, da je vsaka sistematika »začetek najlepšega formalizma« (O. Götze), vemo vsi, ki smo kdaj imeli opravka s temi skupinami, kakšen križ je bil to in kolika izguba časa. V karakteri-

¹ Gl. Učit. Tov. 1 1914. štev. 26.: Najboljše priporočilo za Widrovo „Moje prvo berilo“.

zacija o prijetnosti takih skupin tole: Dober šolarček se je izjavil o njih: »Če jih prvič berem, jih znam; potem pa vse pozabim.«

2. je uvedel Wider pri velikih začetnih črkah neprisiljeno ponavljanje in odvezel s tem učitelju dobršen kos dela.

Fibelfreud!

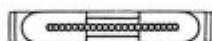
Tovarišica z dežele, ki je poučevala preteklo leto po Krulcu, se je izjavila: »Začetek je trd, potem pa gre delo igranje.«

Tudi tej verjamem; in to zaradi metode, ki jo knjiga zastopa in ki jo zastopa tako, da je metoda vseskozi rdečana in v knjigi. In marsikomu je to prednost.

In spet Fibelfreud!

Kako izbrano je štivo pri Krulcu, kako izvečine narodno otroški drugi del pri Widru! Da bi dobil tako življenje v roko otrok že kar skraja! Da se ne da urediti? Da se, ampak zato je treba enega:

Sestavljati začetnice za otroke!

MIRO ŠIJANEC, MARIBOR:

JEZIKOVNI POUK IN DUŠESLOVJE.

(Dalje.)

Ker bistvo osnovnega pomena besede, ki določa način njene uporabe, obstoji iz čustev, zatorej se nam še ni treba zavedati njene objektivne vsebine, da pri govorjenju in razumevanju osnovni pomen prav zadenemo; ker odnosne prvine (Beziehungselemente) pri gladkem govorjenju sploh niso zvezane z objektivnimi predstavami, ampak s čustvi, zatorej pri tvoritvi in vporabi slovniških oblik in pravil ne premišljujemo eno ali drugo; tako premišljanje bi nas celo oviralo pri govorjenju in razumevanju. To je vsakdo opažal na sebi, ko je v mladosti čital knjige v materinem ali tujem jeziku; nekaj je vedel, drugo je uganil ali zadel; a razumel je vse. Ne mišljenje ampak čutenje nas vodi pri občevalnih oblikah. Jezikovni čut je shvaatanje vseh intelektualnih čustev, ki bivajo povsod v občnem pomenu osnovnih in odnosnih prvin in ki vodijo jezikovno rabo besed ter tvoritev oblik in stavkov; on je, ki snuje podlago ustvarjajočemu in spajajočemu jezikovnemu delovanju. Kar imenujemo »mišljenje« v tem ali onem jeziku je pravzaprav »čutenje v jeziku«. Kdor ima jezikovni čut, ta razume duh jezika.

Čustveni naglas v osnovnih in odnosnih prvinah kake besede posnamemo iz cele vrste posameznih predstav o besedi, katere veže skupen element, lasten njih pomenu in jezikovni obliki.

V neki gotovi meri in določenem obsegu se pač moremo zavedati tistega duševnega delovanja, iz katerega se po načinu tvoritve občnih pojmov razvije jezikovni čut; to se zgodi tako, da se spominjanje o posameznih besednih predstavah spaja s skupnim osnovnim pomenom in primernim glasovnim delom v besedne družine in skupine. Take skupine s skupnim osnovnim elementom obsegajo različne pomembne tenje (nuance) enake besedne oblike, vse izpeljave iz istega besednega debela, vse izpremembe pri sklanjatvi in spregatvi i. t. d. Besedne skupine z enakim odnosnim elementom tvorijo n. pr. vse roditelje, vse nedoločnike, vse primerjalne stopnje i. t. d. Jezikovni čut v svojem učinkovanju je nekako podoben privlačni sili, vsled katere se člani ene besedne vrste družijo; a ustvarjajoče jezikovno delovanje obstoji v tem, da razširi take skupine s sprejemanjem in prilaganjem novih članov, ki govorečemu še niso bili znani. Ta postopek se imenuje *p r i e n a č e n j e* (Angleichung) ali *n a l i k a v a n j e* (nalika, analogija; Analogiebildung) ter se opaža pri jezikovnem učenju posameznikov, kakor v celem razvoju posameznega jezika. Wundt pravi: »Vse govorjenje obstoji v vednem nalikavanju in prienačenju. Brez pomisleka tvorimo v dobro znanem jeziku sklone samostalnikov, glagolske oblike, nove besede po sestavi itd., ne da bi si jih v posameznih slučajih naravnost prilastili. Mi nosimo v sebi takorekoč cele vrste predstav v vzornih primerih ali paradigmah kot utajene, vezane sile; njih skrita veznost (Latenz) pa ravno obstoji v tem, da nam niso dane kot zgledi resnične slovnice, namreč kot določene posamezne predstave, ampak da bivajo v nas kot elementarno delujoče zmožnosti, od katerih se tiste razvežejo, ki se po vsakokratnem stanju zavesti pospešujejo. Ko tvorimo posamezno slovniško obliko, se le malokedaj in izjemoma zavedamo kake druge besedne predstave, ki bi bila oni nalična (analog). Marveč delujejo vsi elementi, ki so v trenutku prosti, kot celotna sila, ki se javlja v skupnem učinku, a ne v brezštevilnih posameznih komponentah, iz katerih je sestavljena. Učinek teh delujočih darovnih moči nam postane bolj nazoren, če ga shvatamo kot čustveni izraz, celotno silo vseh v trenutku prostih elementov pa imenujemo jezikovni čut.

III. Psihologija in fiziologija v jezikovnem delovanju.

1. Razklada besednih predstav.

Posebne oblike jezikovnega shvatanja in izražanja: slišanje, govorjenje, čitanje in pisanje, so zelo različni in kaj sestavljeni duševni postopki, ki so utemeljeni v ustvarjenosti jezikovnih predstav. Za razumevanje

duševne narave teh postopkov in za dušeslovno razklado (analizo) jezikovnih predstav je postalo odločilnega pomena — opazovanje govornih napak, sploh jezikovnega krušenja.¹⁾ Narava sama je v tem slučaju naredila poskus in sicer na predmetu, ki je bolj nego vsak drug organ odtegnjen neposrednim poskusom, namreč na človeških možganih.

Nekateri učenjaki so na primernem obrazcu razkazovali ustroj jezikovnih središč in njih vezil. A pri tem se je poleg znanih bolezni pokazalo, da bi še morale biti druge jezikovne napake in bolezni, katerih pa še zdravniki v resnici opazovali niso; poleg tega niso mogli razložiti posredovalna pota in drugotne pomožne funkcije, ki morejo izjednačiti prvotno jezikovno krušenje. A ravno to pomožno opraviljanje je največje važnosti za razlago razmerij in odnošajev jezikovnih središč, in s tem tudi za razklado jezikovnih postopkov. Fiziološke prikazni, ki spremljajo jezikovne postopke, so zamogli le v nekaterih slučajih in le v priličnih potezih (v možganih) lokalizirati. Wundt trdi, da je pri današnji vedi o fiziologiji možganov popolnoma izključena bolj globoka fiziološka razklada opraviljanja (Funktionsanalyse). Velevažna razčlenba (Gliederung) delnih funkcij, ki pa so zopet sestavljena iz drugih opravil in ki bivajo v medsebojnem vplivanju pri izjednačenju govornih napak, se fiziološkim potom niti blizu ni mogla določiti. Pač pa so jezikovno krušenje i governe napake skoraj docela dostopna dušeslovnemu opazovanju in razkladanju. Obrazec (schema) jezikovnih opravil zatorej v prvi vrsti nima fiziološkega pomena, ampak psihološkega. V tem zmislu nam je torej razkladati psihično ustvarjenost besedne predstave. Jezikovno krušenje nam dosledno kaže, da je beseda zelo sestavljeni duševni tvor.

Prvine besedne predstave krojimo lahko na tri glavne skupine, na glasovni del, grafični del in pojmovni del. V vsakem teh delov se dado mnogoteri elementi, ki v njih bivajo, združiti zopet v dve skupini. Glasovni del besede je sestavljen iz akustične predstave, ki jo posreduje sluh ter iz motoričnih predstav o občutkih pri narejanju glasov (Artikulationsempfindungen). H grafičnim delom prištevamo optičke predstave o pismeni sliki in motorične predstave o gibajočih občutkih, ki spremljajo pisanje. Pojmovni del vsebuje veliko raznolikost objektivnih (predmetnih) predstav. Vse te dele besedne predstave pa spremljajo čustveni elementi. Akustične, optične, obojne motorične, objektivne in čustvene predstave po svoji duševni naravi nikakor niso jednote, ki bi za eno in isto besedo bile neizpremenljive, marveč so deloma zopet zelo sestavljene zveze iz še bolj enovitih, prostih elementov. Mislimo le n. pr. pri akustični predstavi kake besede na vrsto raznih občutkov sluha,

¹⁾ Sprachstörung; o tem posebej v naslednjem poglavju.

ki jih povzročajo razni glasovi, prehodi, spajanje in posamezni deli zvokov! Zvok kake besede je pravzaprav nepretrgana vrsta neznano mnogih glasov, izmed katerih le nekatere, in sicer le karakteristične biležimo. Ali mislimo pri optični predstavi na raznoterost različnih pismenk, znamenj in potez, iz kojih je besedna slika sestavljena!

Mislimo nadalje pri kretanju govoril in pišoče roke na pobude volje, ki povzročajo pokrete, in na tipalne občutke, ki nas vodijo pri pisanju! Oglejmo si pri osebah, ki težko ali nič ne slišijo, optične slike o kretanjih zunanjih govoril; opazujmo optične predstave o govornih kretanjih, ki se porajajo po fonetičnih študijah glasov. Pomislimo pred vsem, da so objektivne predstave in njih čustveni naglasi nastali iz različnih zaznav in spominov, da morajo torej biti zelo sestavljeni utvori.

G l a s o v n i d e l b e s e d e izhaja iz zveze akustičnih in motoričnih predstav. A zveza sama na sebi (brez mišljenja) pokreti brezmiselno govorjenje za drugimi; zveza akustičnih predstav z motoričnimi občutki pri pisanju se kaže v brezmiselnem zapisovanju slišanih besed; zveza akustičnih in objektivnih (predmetnih) predstav se javlja v razumevanju objektivnega pomena besed; a iz zveze akustičnih predstav s čustvenimi prvimi se poraja shvatanje čustvene vsebine besed. — Manj trdni in samostojni kakor glasovni je grafični del besede. Zveza optičnih predstav z motoričnimi pri izgovarjanju odgovarja artikuliranemu govorjenju pri čitanju; zveza optičn. predstav z motoričnimi pri pisanju odgovarja samemu prepisovanju; zveza optičnih predstav z objektivnimi odgovarja razumevanju čitanega; zveza optičnih in akustičnih predstav pokreti spomin na zvočno sliko čitane besede, kakor jo n. pr. imamo, kadar note tiho beremo. Kakorkoli kombiniramo različne prvine, gotovo je, da je vobče težje, razodeti misel v glasovni ali pismeni sliki, kakor pa glasovno ali pismeno sliko shvatati po svojem pomenu; ravno tako gotovo je tudi da čustveni elementi igrajo veliko vlogo pri zvezi pomena z obliko besede.

Vobče pa pri govornih in pismenih postopkih ne stopita v zvezo samo dva elementa, ampak več, ki bolj ali manj jasno v zavesti nastopijo. Število členov in jasnost, s katero se jih zavedamo, je odvisno od raznih okoliščin: od izvora, ki ga ima jezikovno delo, od živahnosti čutnih zaznav in spominskih predstav, ki govorjenje vzbujajo in spremljajo, od osebne nadarjenosti za shvatanje posameznih vrst predstav, od pozornosti, katero jim posvetimo, od močnosti posameznih zvez, ki izvira iz vaje in privade. Ista oblika jezikovnega delovanja more mnogoterim zvezam prvin odgovarjati in narobe; posamezna zveza istih členov se more v raznoterih oblikah jezikovnega delovanja javiti, kakor pač okoliščine nanesejo.

Napačno bi bilo, ko bi mislil o jezikovnih združitvah (asociaciji), da se posameznih členov enega za drugim postopoma zavedamo. »Hkratno

shvatanje (simultane Auffassung) duševnih prvin besedne predstave stopi kot celota v zavest, in posameznih prvin ne shvatamo kot samostojne dele, ampak kot znake skupne predstave«. (Wundt.)

Zvezo tako različnih, neenakih duševnih utvorov, kakor je predstava o besedi, imenuje Wundt *komplicacijo*. Posamezni deli ene komplikacije so zaradi neenakosti često tako zvezani, da moremo enega od drugega neposredno razločevati. Kakor pri predstavi kakega predmeta, ki je vedno *komplicacija*, zamoremo razločevati in spoznati posamezne čutne zaznave in spominske predstave, iz katerih je ona sestavljena, tako se moremo zavedati zvoka, pismene slike in pomena besede, nekaterikrat celo še enostavnejših elementov kot prvinskih delov besedne predstave. Enovitost komplikacij se pa na ta način ohrani, da se med spojenimi členi nahaja eden **nadvladajoči** utvor, da drugi več ali manj krepko v zavest stopijo, ali da se pokazivajo samo po svojem čustvenem naglasu. Vsaj se zamore vsak predmet po nečem odlikovati ter more svojih svojstvih posamezne zaznave in predstave okrepiti; oblika, barva, ali kakšna druga lastnost, njegovo razmerje z drugimi predmeti, njegov namen, smoter, konec ali zanimanje, ki vzbuja, zamore v posebni meri na nas in naše predstave vplivati. Zakaj bi pri besednih predstavah eden ali drugi element, po katerem se beseda odlikuje, po katerem v zavest stopi ali se v spominu ohrani, ne bil zvezna moč? Pri glasnem govorjenju so navadno akustične predstave nadvladajoči deli, zraven katerih pa se zavedamo, četudi slabeje, motoričnih občutkov kakor tudi optičnih slik v besedah, ki se nam javljajo kot obnovni proizvodi (reprodukcije). Nasprotno pa stopijo pri tihem čitanju optične slike besed v ospredje, dočim so prve predstave manj jasne. Nekaterikrat zamore tudi kak enostavni element, ki se nahaja v zvezi predstav, naglašen biti. To se zgodi n. pr. pri fonetičnem učenju, ko se eden ali drugi glas, ali zveza glasov težko izgovarja, tako da moramo obrniti večjo pozornost; kaže se to tudi pri posameznih pismenkah ko jo rabimo izvestno po določenih pravilih, ali če shvatamo obliko besede le z ozirom na posamezni del vsebine njenega pomena.

Izkazanje in **povdarjanje** (po svojstvu) **naglašene**ga elementa iz zveze predstav je samohotno dejanje pazljivosti ter se po razmerah pospešuje ali ovira. Važno ulogo ima pri tem osebna nadarjenost za tvoritev posebnih vrst predstav. Nadarjenost more posamezne vrste v ospredje zavesti postaviti ter posamezne zveze izmed jezikovne predstave tako predrugačiti, da njih poteze zažobe poseben izraz. Razločujemo lahko nadarjenost za akustične, za optične in za motorične predstave. Francoski dušeslovci izvajajo celo, da se pri vsakem duševnem aktu jezikovnega delovanja kaže osebna nadarjenost za posebno vrsto predstav, da se v naglašeni predstavi usredotočijo vse zveze delnih predstav, da nam je torej

razločevati izrazitost ali značilentip za vid in za gibanje.

Quenau pravi: »Po sluhu dobivamo največ in najvažnejše spoznave; še celo one, katere sprejemamo z očesom, se pretvorijo v zvoke, če prehajajo iz konkretnosti v abstraktnost, iz zaznav v dojme. Mi mislimo s spominskimi slikami izpregovorjenih besed. Optične in motorične predstave stopijo pri tipu sluha nazaj za glasovne predstave. Kdor je nadarjen za predstave sluha, temu pri čitanju zadostuje »en pogled na besedno sliko«, da uho subjektivno probudi one občutke, katere sicer le zvok glasa povzroča. On sliši zvok besede, ki jo vidi, in pri pisanju mu narekuje »notranje glasilo«, »notranja beseda«. Pri glasnem čitanju igra ta beseda vlogo šepetalca (souffleur) ter mu pravi besedo, ki jo mora za tem izgovoriti.

Pri izrazitem tipu vida ima pismena slika prednost pred glasovno sliko, kadar se snujejo jezikovne predstave. Oni, ki »v duhu vidijo« ali »v pisмениh slikah mislijo«, vidijo tiskane in pisane besede pred sabo ter jih takorekoč čitajo iz spomina, ko govorijo. Oni mislijo svojo pisavo, kakor tudi svoje misli pišejo. Kadar se spominjajo na kaj čitanega, si predstavljajo stran in vrsto, kjer je to ali ono bilo. Zapisovanje in beleženje je za take izvrstno sredstvo pri učenju na pamet. O slikah številk velja isto kakor o besedah. To nam kažejo umetniški računarji na pamet (Rechenkünstler); čudimo se neznansko spretnemu izračunanju, ki pa izvira iz zelo izobražene sposobnosti, predstavljati si in čitati v duhu kar cele vrste števil. Nadarjenost za matematiko in jezikoslovje odlikuje tip vida, lahko govorjenje mnogih jezikov pa tip sluha. Motorični tip se odlikuje po izraziti nadarjenosti za spomin o kretnjah ter se kaže povsod, kjer se takorekoč govori s telesom, bodisi v mimiki ali prilični kretnji. Ta tip opažamo pri igralcu pri izvajanju kretenj in pri izrazu lica; izraža se tudi v spretnosti nadarjenih godbenikov in slikarjev, kadar in kakor roko vodijo. Pri govorjenju ali delovanju govoril pomeni ta nadarjenost posebno silo, vsled katere zadobe kretnje in gibanje pri govorjenju in pisanju premoč nad drugimi jezikovnimi predstavami. Kaže se tudi, kadar nehote izgovorimo, ali ko sami s seboj govorimo.

Nazorni tipi so malokedaj čisto izraženi. Nekaterokrat in v gotovih razmerah nadvladuje ta ali oni čut posameznih oseb. Pri prostem delovanju domišljije ali samohotnem spominjanju na določene dogodke in osebe mislimo posebno v optičnih slikah; pri spominjanju ali ponavljanju besednih stikov mislimo v notranjih glasih slišanih ali izgovorjenih besed.

2. Oblike jezikovnega delovanja.

Nekateri dušeslovci razločujejo sprejemajoče (receptivno) in proizvajajoče (produktivno) jezikovno delovanje in sicer z ozirom

na pot, kakor se vrši združitev (asociacija) besedne predstave: ali vodi od pomena k obliki besede, ali v nasprotni smeri od oblike k pomenu besede. Slišanje, čitanje, razumevanje smatrajo kot sprejemajoče, samohotno govorjenje in pisanje pa kot proizvajajoče delovanje; prvo delovanje shvatajo kot vedenje (Wissen), drugo pa kot znanje (Können). Nekateri so učili, da je sprejemajoče vedenje le stopnja do proizvajajočega znanja; drugi zopet so kazali, da ste obe obliki jezikovnega delovanja dva različna, samostojna konca, katera imamo pri učenju zasledovati. Po dušeslovni analizi besedne predstave pa ne velja to razločevanje. Vsaka oblika jezikovnega delovanja je obenem receptivna in produktivna, ker izhaja vsakokrat iz predstav po zaznavi ali spominu ter prehaja k tvoritvi zveze predstav, iz katere se potem poraja neka druga, naglašena predstava. A združitev oblike in pomena besed ni enostavno delo, kakor se nam na prvi hip zdi; tu moramo v poštev jemati različne in mnogostransko zvezane razmere posameznih elementov predstave, iz katerih sestoji oblika in pomen besede. Oblike jezikovnega delovanja so torej označene po prvini predstav, iz katere izhajajo, po naglašenem elementu poslednične (resultierende) zveze ter po prvinah, ki posredujejo in omogočujejo to zvezo.

a) Delovanje sluha, slišanje.

Shvatanje jezikovnega glasa s pomočjo sluha je podlaga vsakemu naravnemu razvoju jezikovnega delovanja. A za shvatanje ne zadostuje samo mik, ki naše uho zadene, ampak tudi zaznava, vaja in pouk, ravno tako, kakor pri zaznavanju in razločevanju vtisov in nazorov po vidu.

Ko človek na svet pride, je nekamo gluhi; njegovi čuti še spe. Še le sčasoma otrok na razne mike sluha odgovarja, reagira s kretnjami in precej pozno začne razločevati in določevati izvor glasov, smer in oddaljenost zvokov, dokler ne dospe do tega, da zopet spozna one glasove, katere je že slišal. Še le po opetovanem slišanju se razvije »slušna« predstava o glasovih; to so taki, ki se odlikujejo po čutnem naglašenju (Gefühlsbetonung). Kar otrok najprej razume v jeziku svoje okolice, je izraz čustva govorečih; kaj kmalu spozna, ali govorimo z njim prijazno ali ne, še predno pojmi besedo. Še le sedaj se zbudi akustična pozornost otrokova, ki je za razločevanje občutkov po sluhu prepotrebna.

Poleg razvoja sposobnosti za namerno slišanje se tudi pripravlja tvoritev glasov, četudi sprva brez namena, da bi otrok naredil izvesten, značilen glas. Glasovni občutek shvata otrok še le tedaj kot jezikovni glas, ko je spoznal podobnost med onim občutkom in lastnim artikularnim glasom. Pri glasih, ki jih otrok izvaja kot odglas (= reflex) ali samohotni izraz, on ne zaznava najprej in najbolj vtis posluha, ampak občutke kretnej, ker vse kretneje se v prvem času jasno občutijo, dočim se zaznavanja

po sluhu šele moramo priučiti. Pri ponovnem izrazu kakega glasu spozna otrok pred vsem enak motorični občutek, ki ga je že enkrat zaznal in ta občutek je v predstavi glasu prvotni in neobhodno potrební člen. Pa tudi za poznejše stopnje razvoja je tvoritev glasu (artikulacija) kaj važno sredstev za shvatanje s pomočjo sluha. Kdor prvič sliši tuj jezik, ne razločuje besed, ne glasov, ampak zaznava le nakupičene zvoke; še le takrat, ko začne ta jezik govoriti, ko primerja slišane besede z lastnimi proizvodi, zadobi večjo jasnost. Mnogokrat razumemo besede, posebno tujke, ki jih je kdo hitro in nejasno izgovoril, mnogo lažje, ako poskušamo izvesti artikulacijo glasov, v kolikor dopušča jasnost slušnega občutka. Sposobnost slišanja za tuj jezik je slabše razvita kakor ona za materinščino.

(Dalje)

—k.:

PODROBNI UČNI NAČRT ZA PRIRODOPISJE.

Prirodoslovje mi je obravnavati v dveh kolobarjih. Ne morem pa se ogreti za taka, kakor ju predpisujejo novi učni načrti. Marsikaj mi je namreč obe leti obravnavati v enakem obsegu, če hočem, da me otroci razumejo, ko hitim v snovi dalje. Da govorim jasneje, omenjam, da imajo učni načrti v prvem kolobarju svetlobo, v drugem fotografijo. O tej nikakor ne morem govoriti kar zviška, temveč moram še prej spregovoriti o svetlobi.

Priporoča se, vso prirodoslovno snov deliti v znane oddelke: mehanika, zvok, svetloba i. t. d. ter vse, kar spada v en oddelek, obdelati obenem. Gre vendar zato, da snov obravnavam, ne pa zato, da izgubljam dragoceni čas.

Z ozirom na izbor učne snovi iz prirodoslovja velja v metodiki današnjih dni načelo praktičnosti. Naši novi učni načrti temu načelu popolnoma odgovarjajo; saj nam je govoriti o orodju, godalih, optičnih sredstvih i. t. d.

Učna tvarina se razvršča na skupine, katerim jedro tvori kak praktični predmet ali pa očita važnost za človeka (Franc Hauptmann). Tudi temu ustrezajo naši novi učni načrti, pa tudi nastopni podrobni učni načrt.

	Teden	1. leto	2. leto
1. četrtletje.	1.	Navodilo za opazovanje vremena	Veter
	2.	Telo	Navodilo za opazovanje vremena
	3.	Dvostranski vzvod	Vrenje in izparjanje vode

	Teden	1. leto	2. leto
1. četrtletje.	4.	Enostranski vzvod (dec. tehtnica)	Parni stroj
	5.	Škripec	V tovarni
	6.	Strmina	Prometna sredstva
	7.	Klin	Magnetna telesa
	8.	Vijak	Magnetna pola
	9.	Nihalo	Kompas ali busola
	10.	Ponavljanje	Ponavljanje
	11.	Ponavljanje	Ponavljanje
2. četrtletje.	1.	Občujoče posode	Torna elektrika
	2.	Tlak tekočin	Električni kolovrat
	3.	Arhimedov zakon	Blisk (strelovod)
	4.	Določevanje gostote trd. in kap. teles	Galvanska elekt. (vpliv na telo)
	5.	Napetost zraka (meh)	Električna luč
	6.	Zračni tlak (natega, tlakomer)	Električni zvonec
	7.	Pumpe	Telegraf
	8.	Gas. brizgalnica	Telefon
	9.	Balon	Dinamski stroj
	10.	Ponavljanje	Ponavljanje
	11.	Ponavljanje	Ponavljanje
3. četrtletje.	1.	Nastanek zvoka	Razstop
	2.	Razširjanje zvoka	Vrste vode
	3.	Jek ali odmev	Uporaba vode
	4.	Godala	Sestava vode
	5.	Samosvetla in temna telesa	Vodik
	6.	Razširjanje svetlobe	Kisik
	7.	Senca	Sestava zraka

	Teden	1. leto	2. leto
3. četrtletje.	8.	Odbijanje svetlobe	Dihanje
	9.	Lom svetlobe	Zrak in naše zdravje
	10.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
	11.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
4. četrtletje.	1.	Optične leče	Goriva
	2.	Oko	Železo
	3.	Naočniki	Razstreliva
	4.	Drobnogled	Apno
	5.	Daljnogled	Surovine blaga
	6.	Fotografija	Izdelovanje blaga
	7.	Razkroj svetlobe	Čiščenje oblačil
	8.	Barvnost teles	Izdelovanje steklene posode
	9.	Mavrica	Izdelovanje glinene posode
	10.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
	11.	Ponavljjanje	Ponavljjanje

Poslovenil EVGEN SAJOVIC:

UČNA OSNOVA IN INŠTRUKCIJA ZA POUK TELOVADBE IN ODREDBA O PRIREJANJU MLADINSKIH IGER NA GIMNAZIJAH (VSEH TIPOV) IN NA REALNIH ŠOLAH.

(Vestnik c. kr. ministrstva za uk in bogočastje, let. 1911, odd. XIV., št. 21, str. 213 do 249).

(Dalje.)

VI.

Gojitev telovadbe na naznačeni način potrebuje brezpogojno sodelavnosti učencev v tem zmislu, da delujejo zavestno za svojo telesno izpopolnitev in izvršujejo radovoljno in točno učiteljeva povelja.

Radi tega ne sme temeljiti disciplina na telovadišču povečem, nikakor pa ne trajno na sili, temveč mora biti posledica telesnega vežbanja in na-

vade na red, ki temelji na razumnem postopanju. Vzdržavanje discipline je odvisno od učiteljeve zmožnosti, staviti primerne zahteve in doseči njihovo izpolnitev pri učencih. Tega se ne doseže s trdo strogostjo, s sirovim in osornim nastopom, ampak z blagohotnim, lepim občevanjem z mladino.

Važna ni samo vsebina danih zahtev, ampak tudi njihova oblika. Posebno se mora učitelj čuvati pri upravičenih željah učencev žaliti njihov čut z obliko in z vzbujanjem njihove upornosti morebiti spraviti v nevarnost avtoriteto, ki jo mora imeti vsako povelje. Najuspešnejše sredstvo, vzdržati učence v redu je, jih primerno zaposliti — Med telovadbo se naj zahteva brezpogojno molčanje učencev praviloma le pri redovnih in prostih vajah. Pri teh vadbenih panogah se mora zahtevati ves čas njihovega trajanja najstrumnejše držanje telesa in samo ob sebi umno tudi največja točnost v izvedbi. Vsake nenaravne strumnosti se je treba izogibati, ker se ž njo izgublja čuvstvo za lahke in lične gibe, čuti otope in mesto resnične izvedbe nastanejo lahko navidezne. Pri vajah na orodju in pri ljudskih vajah bodi dovoljeno ravno nezaposlenim učencem stati složno, toda v določenih vrstah. Teh učencev pa ne smemo pustiti iz oči, kajti z brezdelnim stanjem se kazi držanje, slabi zanimanje in ruši disciplina. Pri prihodu k vaji in odhodu od orodja pa zahtevaj učitelj najtočnejši red.

VII.

Pojmovanje telovadbe kot šole gibanja in kot sredstva splošne vzgoje, ne more biti brez vpliva na oceno telovad. izvedb učencev. Glede te mora učitelj presojati vajo vsakega učenca po pravilnosti in lepoti izvedbe.

Ako se držimo tega, da imajo pri telesni vzgoji mladine sodelovanje volje, težnja po izpolnitvi in obvladanje telesnih moči višjo splošno ceno kakor kakoršnakoli naučena vaja, bodo ti činitelji zelo odločevali pri ocenitvi izvedbe.

Učenci, ki so težili z najboljšo voljo in z vso pridnostjo za tem, da bi izpolnili stavljeni jim zahteve, ki pa so telesno manj sposobni, ne smejo biti pri klasifikaciji nikakor ocenjeni za popolnoma manj vredne, zato, ker njihov na zunaj vidni uspeh ni bil znoten in so dosegli morda le deloma razredno nalogo.

Redu »nezadostno« se je treba kolikor mogoče izogibati; ta se naj da samo v skrajnem, pri pravilnem vodstvu in pravočasni disciplinarni obravnavi gotovo v zelo redkem slučaju, in sicer ako kaže učenec dobrih zmožnosti stalno in namenoma neokretnost.

Izkušnje iz telovadbe na koncu cenurne dobe ali tečaja naj zavzemajo kar najmanj časa posvečenega telesni vzgoji; ako je potreba, naj služijo v glavnem za to, da potrdijo ali popravijo učiteljevo sodbo v posameznih slu-

čajih. Učenci se tudi vzpodbujejo s temi izkušnjami, katerim slede z večjim zanimanjem.

K oživiljenju telesnih vaj prispevajo bistveno tudi telovadne in igralne slavnosti, ako ne povzročajo njihova priprava nobenega motenja pouka in ako nudijo verno sliko vsakdanjega, svežega in veselega telovadnega dela.

VIII.

Oproščenje od telovadbe se naj dovoli vselej učencem, ki postanejo sicer lahko deležni dušne vzgoje, za katero stremi šola, a niso vsled telesnih napak začasno ali trajno zmožni telesnega napora. Nasproti temu ne more nikakor opravičiti oproščenje od telovadbe neupravičena ozkosrčnost staršev, lenoba ali upornost posameznih učencev, posebno pa po izvršenem disciplinarnem postopanju.

Ugled šole zahteva, da se odloči v takih slučajih, v katerih se hoče prikriti pravi vzrok s pretvezno boleznijo vestno in čisto stvarno. Na drugi strani pa pride učitelj tudi v položaj, da napravi udeležbo pri telovadbi odvisno od izrečenega zdravnikovega dovoljenja. Tega sodba mora odločiti v vseh slučajih, kjer je kaka telesna hiba, katero napove učenec ali jo sluť učitelj sam.

Glede postopanja pri oproščanju od telovadbe veljajo te-le določbe:

1. V začetku vsakega tečaja se morajo zbrati pri prvi telovadni uri vsi učenci dotičnega razreda. Učenci, ki prosijo za oproščenje od telovadbe, se morajo oglasiti pri učitelju telovadbe, ki jih mora poučiti o potrebnih korakih.

2. Oproščenje se izvrši na podlagi izpričevala šolskega zdravnika ali okrajnega zdravnika, v čegar okraj spada zavod (po natančno izvedeni preiskavi), v katerem mora biti razen kratkega nacionala učenca navedena v razumljivih besedah njegova bolezen in hkrati sodba zdravnika o dobi in obsegu oproščanja. V gotovih slučajih, posebno ako gre za bolezni, ki zahtevajo daljše opazovanje ali po daljši bolezni, zadošča tudi izpričevalo zdravnika, ki ga je zdravil, na katerem se pa lahko zahteva tudi mnenje uradnega zdravnika.

3. Izpričevala za oproščenje naj se oddado brezizjemno osebno telovadnemu učitelju, ki jih predloži v odločbo ravnatelju s svojim mnenjem, opirajočem se na zdravnikovo sodbo. Proti razsodbi ravnatelja se lahko vložijo priziv na deželno šolsko oblast.

4. Dokler ni odločeno o prošnji za oproščenje, se lahko zahteva od učenca, da prisostvuje pouku, ne sme se ga pa pripustiti ali celo siliti k sodelovanju pri vajah.

5. Oproščanja od pouka telovadbe se zahtevajo lahko vsak čas, torej tudi tekom tečaja.

Oproščenje more biti po obsegu: a) popolno ali b) delno, po času: a) za vedno, b) za eno leto, c) za en tečaj, d) za nekoliko mesecev ali tednov, ali c) za posamezne ure.

Popolna oproščenja za vedno, za leto ali za tečaj oproščajo učence od dolžnosti, prisostvovati telovadnemu pouku. Pri delnih oprostitev se lahko od učencev zahteva, da prisostvujejo pouku in se jih klasificira.

6. Za posamezne ure oprošča učence od sodelovanja pri vajah učitelj sam; ako pa se ponavljajo pogosto pri istem učencu taki slučajji, se priporoča zahtevati zdravniško izpričevalo in izjavo.

7. O vseh oprostitev, ki so se izvršile tekom leta, naj vodi učitelj telovadbe po razredih urejen seznam, da more poročati vsak čas o stanju učencev. Učitelj telovadbe oddaj prepis tega seznama, tudi z navedbo oprostilnih podatkov, ravnatelju.

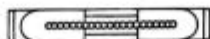
8. Ako je bil učenec začasno oproščen od telovadbe, je treba pri njegovem zopetnem prihodu upoštevati kakovost bolezni, ki je bila vzrok oproščenja, in po okolščinah zahtevati zdravniško mnenje. Pri vseh boleznih, ki bi bile lahko vzrok popolnega oproščenja, se sme dovoliti zopetna telovadba samo na temelju zdravniškega izpričevala.

9. V gotovih slučajjih, n. pr. pri pomanjkljivi prehrani, zlasti pa po boleznih, more šola uvesti oproščenje učenca, tudi ako bi to starši ne zahtevali, oziroma zahtevati zdravniško izpričevalo. Učitelj telovadbe je dolžan, po daljši, vsled bolezni povzročeni odsotnosti učenca poizvedeti kakovost njegove bolezni in mu ne sme kar naravnost dovoliti telovadbe. Posebno se mora ozirati na: prestane srčne bolezni, prestana pljučna, reburna, vnetja ter vnetja trebušne mreže in slepiča, na sklepni revmatizem in zlomitve kosti.

Nadalje spada tudi k dolžnostim telovadnega učitelja paziti pri narpornih izvedbah (glej tudi odstavek V pri točki d) na stopnjo dihalne potrebe in barvno izpremeno obličja in odstraniti učenca od vaje, v slučaju ako sta omenjeni funkciji nenormalni, pozneje pa povzročiti tozadevno zdravniško preiskavo.

V vseh dvomljivih slučajjih naj zahteva učitelj zdravniško izpričevalo o prepustitvi učenca k telovadbi.

(Konec prih.)

GLOSE.

I. (XI.)

»Kdor ima šolo, ta ima bodočnost.« — To ni res. Pri nas v Avstriji so iz šol konkordatske dobe izšli možje, ki so ustvarili naš napredni šolski zakon. Svobodnejša šola pod novim šolskim zakonom pa nam je dala krščanske socialce in njim sorodne stranke. Saj je tudi umevno, da šola ne more odločilno vplivati na vzgojo svojih učencev. Do 6. leta je otrok popolnoma, potem pa pretežno pod vzgojnim vplivom doma in okolice. V šoli je le nekaj ur na dan in še ta čas se mora porabiti v prvi vrsti za pouk in le nekako posredno za vzgojo. Starši želijo pred vsem, da si otroci v šoli pridobijo potrebne znanosti, na vzgojo se spomnijo še le ob kričečih slučajih mladinske izprijenosti. Takrat je seveda šola kriva slabe vzgoje. To pa ni res.

Ako torej hočemo reformirati vzgojo, moramo popraviti društvo, širiti med roditelji in v celi javnosti zmisel in voljo za dobro vzgojo. Šola sama ne more čudežev delati. Ako šola skrbi za temeljito znanje in učence navadi na redno delo, potem je indirektno tudi za vzgojo že veliko storila.

II. (XII.)

»Srednja šola podajaj družbi telesno zdravih in duševno nadpovprečnih državljanov ! (Cornelius- Ozvald.)

Odkod pa jih naj vzame, ko sprejema vso povprečno maso, ki znivelira še ono majhno število nadpovprečnih? Splošno se toži nad prenapolnjenostjo srednjih šol in študiranih poklicev, a kaj se je storilo proti temu? Pogoji za napredovanje v srednjih šolah so se olajšali! Ali ni to čudna logika? S tem se nadpovprečnost naravnost ubija.

Sprejemni izpit nikakor ne garantira duševne nadpovprečnosti srednješolcev, telesno zdravje pa se pri sprejemu v srednjo šolo sploh ne preiskuje. K temu še pride pri nas skoro pravilno materialna beda srednješolcev, ki tudi ne pomaga ustvarjati nadpovprečnosti. Edino vojaški zavodi imajo pri sprejemu zdravniško preiskavo, sprejemajo samo toliko učencev, kolikor jih rabijo, tem pa nudijo popolno oskrbo, tako, da se gojenci lahko popolnoma posvetijo svojemu poklicu.

Ako naj srednja šola podaja telesno zdrave in duševno nadpovprečne državljane, potem mora sprejemati le zdrave in duševno nadpovprečne učence, mora trajno čuvati njih telesno zdravje, ter zahtevati od njih nadpovprečno duševno delo!

F. V. (»Věda« 1914, št. 3.)

RAZGLEd.

Slovensko učiteljstvo in vojna.

Poslanica vsemu v „Zavezi“ organizovanemu učiteljstvu. Težki časi, ki vladajo sedaj v naši državi, zahtevajo od nas vseh največje požrtvovalnosti. Tudi slovensko učiteljstvo je poklicano, da stori v polni meri svojo dolžnost. — Slovensko učiteljstvo, ki je prešinjeno patriotičnega duha ter iskrene ljubezni do domovine in cesarja, se dobro zaveda te dolžnosti. Saj je ravno slovensko učiteljstvo tisti vzgojni faktor, ki seje kali ljubezni do očetnjave in vladarja v tisoče src slovenske mladine — tiste ljubezni, ki se je v teh resnih časih zlila v nepremagljivo silo, kljubujoč vsem sovražnim navalom, zagotavljajoč orožju avstrijske vojske slavno zmago! — Z zadoščanjem konštatujemo, da je ta ljubezen, ki se kaže sedaj v živem delovanju, v obrambi časti in pravice širne naše monarhije, plod požrtvovalnega, vztrajnega, neumornega vzgojnega delovanja slovenskega učiteljstva, kakor mu ga ukazuje državni šolski zakon in kakor mu ga narekuje lastno srce! — Kar je naših tovarišev pod orožjem — vsi so pripravljene dati cesarju, kar je cesarjevega; kar je ostalo slovenskega učiteljstva doma, temu velja naš poziv, naj z ljubeznijo in dejanjem služi vsemu in vsakemu, kdorkoli in karkoli deluje v prosep zmagovite vojne, v tolažbo in podporo žalostnim, obupajočim, ostavljenim in trpečim! Vse te bolesi naj grede skozi naša srca, da živo in iskreno čutimo z brati in sestrami, delimo z njimi njihovo bol, delimo med nje, kar imamo in premoremo ter v skupnem, nestrpnem hrepenenju s svojim ljudstvom pričakujemo trenutka končne slavne zmage;

Mnogo je očetov-učiteljev in naših žen-mater, ki so njih sinovi pod prapori cesarjeve vojske. Na pot smo jim dali žarko ljubezen do doma in cesarja, naše molitve jih spremljajo, naj jih čuvajo blagoslovi očetnih in materinskih, v skrbeh trepetajočih src! Mnogo je učiteljskih skromnih domov, ki so kakor mračna svetišča, koder sijejo nevidni plameni ljubezni do svojecev in upanja na zmagoslavni povratek. Tovariši, tovarišice! Očetje, matere! Skrbi in bolesi tešimo z dobrimi deli! Pomagajmo tistim, ki so še ubožnejši; tolažimo tiste, ki so še tožnejši! Pridružimo se vsaki pomožni akciji, kakor so predvsem pomožne komisije po kmetih in delo „Rdečega križa“! Resnost časa in naše prepričanje zahtevata, da se popolnoma posvetimo — službi domovine! — Posebno pozivljamo vsa okrajna učiteljska društva, naj pritegnejo vse svoje članstvo k dobrim delom usmiljenja in nagle pomoči. Živi cesar, živi domovina!

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva:

Predsednik: **L. Jelenc.** II. tajnica: **Ivana Sabadinova.** Blagajnik: **Fran Luznar.**

Učiteljski pomožni odsek. Osnoval se je permanentni učiteljski pomožni odbor, ki so mu člani: učitelj **Luka Jelenc**, predsednik; nadučitelj **Jakob Dimnik**, blagajnik; učitelj **Juraj Režek**, tajnik; učiteljica **Vita Zupančičeva**, tajnica. Ta permanentni učiteljski pomožni odbor je vedno na razpolago Rdečemu križu za vsako pomožno akcijo, ki jo od učiteljstva zahteva, in smatra primerno vodstvo Rdečega križa. Priglasje iz učiteljskih krogov sprejema predsednik **L. Jelenc**, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6, I.

Zveza slov. učiteljev in učiteljic na Štajerskem pozivlje v svoji IV. okrožnici vsa okrajna učiteljska društva, da darujejo iz svojih blagajn za „Rdeči križ“ ter priporoča članom, da zastavijo vse svoje moči v prid dobrodelnim napravam, v prid domovini.

Rdečemu križu je darovala organizacija slovenskega učiteljstva 1000 K. Tej svoti so prispevala društva: Zaveza avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva, Slovensko deželno

učiteljsko društvo, Učiteljska tiskarna, Društvo slovenskih učiteljic, Hranilnica in posojilnica učiteljskega konvikta, Narodna šola in Učiteljsko društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta, Narodna šola in Učiteljsko društvo za kranjski okraj.

Pedagoški paberki.

Koedukacija v ameriških šolah. Dr. Charles Henning iz Denvera (Colorado) poroča, na podlagi malone 15letnega opazovanja razmer, sledeče stvari o sožitju dečkov in deklic v tamošnjih šolah:

„Slehnemu opazovalcu ameriškega šolstva je znano, da ima že v ljudski šoli (public school) vsako dekle (girl) svojega fanta (boy) in vsak fant svojo dečlo. Otroci desetih ali enajstih let nič ne prikrivajo svoje ljubezni; takile mladi zaljubljeni dajejo svojim čustvom zgovornega izraza z zamenjavanjem daril, sladkarij itd. „Boy“ smatra za „gentlemanlike“ (-kavalirski), da svoji oboževanki pokaže pozornost na ta način, da jo pelje v „Kino“, ki jih kar mrgoli v vsakem mestu, z njo pleše, jo na domu obiše. V srednji šoli (highschool) se potem te pozornosti in ljubkovanja nadaljujejo, samo da še v višji meri, in tisto v ljudski šoli še kolikor toliko manj pomembno igranje se polagoma razpase v strast. Ako prisluškuješ pogovorom mladih srednješolcev in srednješolk v tramvajem vozu, ob javnih prilikah ali pa v šolskem odmoru, je to dovolj za spoznanje, da tukaj gre za vse druge reči, nego pa za algebro, Cezarja ali Livija. Dvoumnosti, da ne rečem nesramnosti, se govore kar na glas. Jasno je pač, da toliko ljubimkanje ne pospešuje napredka v šoli ne pri mladem dekletu in ne pri fantu. Kako neki bi se dečko, ki sedi s svojo oboževanko v istem razredu, zanimal za pouk, ako je predmet njegovih misli „girl“, ki sedi nekoliko korakov od njega! In kako bi naj vznemiril učni predmet pazljivost učenke, ako ves čas misli na to, da jo drevi njen v bližini sedeči „boy“ popelje v gledališče ali na ples! Nравnosti torej koedukacija pač ne pospešuje!“ itd. — Kar Henning dalje poroča, je preveč ameriškansko, da bi se poslovenjalo. A že to, kar sem zajel iz njegovega poročila, nam je lahko — magistra vitae. — Ne vem iz kakih nagibov (moda?) se deški razredi naših srednjih šol začenjajo vedno bolj infiltrirati z dekleti. Da ne doživimo ameriških izkušenj, če ne bomo razločevali pojmov: „Koedukacija“ (sovzgoja) in pa „koinstrukcija“ (sopoučevanje)! Dozdaj je namreč bil srednji šoli pouk vse, vzgoja — nič!

K. O. („Veda“ 1914, št. 3)

Šolske in učiteljske vesti.

Postopanje pri izplačevanju učiteljev na ljudskih in meščanskih šolah, ki so prišli povodom mobilizacije k vojaški (črnovojni) službi. Naredba c. kr. štaj. dež. šolsk. sveta št. 3/6762/1914 vsem mestnim, okrajnim in krajnim šolskim svetom in šolskim vodstvom. Izplačevanje plač učiteljem na ljudskih in meščanskih šolah, ki so šli povodom mobilizacije k vojaški (črnovojni) službi, se vrši z uporabo določb zak. z dne 10. decembra 1888 št. 62 dež. zak. pod sledečimi modalitetami: Pri samskih učiteljih se izplačuje proti predložitvi pobotnice, ki jo je upravičen prejemnik lastnoročno podpisal z navedbo svoje vojaške šarže in svojega civilnega službenega mesta in ki jo je poveril poveljnik njegovega pododdelka (pri vojaških oblastih, poveljstvih in zavodih dotični predstojnik), na ono osebo, ki jo je z imenom navedel do prejema upravičeni bodisi v pobotnici ali v kaki drugi obliki kot pooblaščen za prejem. Poverilo, ki se sme izvršiti šele na dan plačilnosti pobotnega civilnega pristojbinskega zneska, ima veljati kot potrjeno, da je upravičen prejemnik živ in da je njegova navedba glede njegove vojaške službene lastnosti reznična. Okolnost, ki ovira lastnoročni podpis pobotnice, se mora izraziti v poverilni klavzuli; tak pristavek v poverilni klavzuli nadomesti lastnoročni podpis. Pri onih učiteljih, ki imajo lastno gospodarstvo z ženo in otroci, se izplačuje, ako do prejema upravičeni ni kaj drugega vkrenil, soprogi oziroma varuhu ali oni osebi,

pri kateri so otroci v oskrbi, proti kolkovanim od krajnega šolskega sveta glede tega razmerja percipijenta z upravičenim prejemnikom kakor tudi glede civilnega službenega mesta slednjega potrjenim pobotnicam. Zakoniti 3% pokojninski popusti se pobirajo zaporedno samo od onih pristojbin, ki se prejemajo med mobilizacijo iz deželnega šolskega zaklada. Pri pobiranju eventuelno sedaj še predpisanih 10% odbitkov za šolski učiteljski pokojninski zaklad se nič ne spremeni. Konečno se v naslednjem naznanja vzorec pobotnice za civilne pristojbine, ki jih imajo dobivati samski učitelji.

P o b o t n i c a

črez kron vinarjev, katere je prejel podpisani kot civilno pristojbino za mesec od višjega deželnega prejemnega urada v Gradcu od c. kr. davčnega urada v po svojem (svoji) pooblaščenju (ci).
Ime in natančni naslov

..... dne 1. 1914.

N. N.

c. in kr. poročnik in učitelj.

Življenje in navedena vojaška šarža se potrjuje.

Do sprejema upravičeni ne more vsled težke bolezni pobotnice lastnoročno podpisati.¹

..... dne 1. 1914.

M. M.

c. in kr. stotnik in poveljnik
garnizijske bolnišnice.

Statistika. Vsega stremljenja vredno bi bilo, da bi se vse enorazrednice razširile. Kako oddaljene so od tega cilja še posamezne kronovine, kaže nastopna vrstitev na podlagi šolsko statističskih podatkov iz leta 1910. Več ko polovica vseh šol je enorazrednic na Vorarlberškem (56.9%), na Tirolskem (55.6%), v Dalmaciji (52.8%). Na Goriškem in Gradiščanskem je 49%, na Kranjskem 45.8%, v Istri 45.3% vseh obstoječih šol enorazrednih. Za temi deželami se vrsti Galicija, ki šteje 5559 ljudskih šol, od katerih je 42.2% enorazrednih, za tem sledi Šlezija s 34.2%; tudi Moravska ima še 27.3% enorazrednih šol, Solnograška pa 25.1%. Manj kakor četrtina šol je enorazrednih na Koroškem (22.3%) in Gor. Avstrijskem (21.8%). Manj od petine ljudskih šol enorazrednic je v Bukovini (19.4%), v Niže Avstrijski (19.2%), na Štajerskem (18.9%) in na Češkem (17.9%). Število dvorazrednih šol je manjše ko število enorazrednih na Niže Avstrijskem, Kranjskem, v Istri, na Tirolskem, Vorarlberškem, v Šleziji in Dalmaciji. Število tri- in štiri-razrednic je v vseh kronovinah manjše, ko število enorazrednih šol. Večje je število petrazrednic; te nadkriljujejo število enorazrednic na Niže Avstrijskem in Češkem. 3% vseh avstrijskih lj. šol je šestrazrednih. Izmed vseh 22.602 ljudskih šol v Avstriji je 64 sedemrazrednih 10 pa osemrazrednih. — Meščanskih šol je v vsej Avstriji 1299, in sicer 699 deških in 600 dekliških. Bukovina sploh nima meščanskih šol; Kranjsko in Vorarlberško pa nimata nobene dekliške meščanske šole. Štajersko, Trst in Galicija imajo več dekliških, kakor deških meščanskih šol. Na Niže Avstrijskem znaša število meščanskih šol za dečke 108, one za deklice pa 105. Čudno velika je razlika na Češkem, kjer je 350 deških a le 260 dekliških meščanskih šol. Največ ekspositorjev šteje Galicija (416) in Češko (211). Ako združimo s temi števili število šol za silo na Tirolskem (275), tako imamo pred seboj prežalostna števila avstrijske šolske statistike. Vsaka šesta šola na Tirolskem je šola za silo. V Galiciji so 3% vseh razredov eksp. razredi, na Češkem nad 1%; isto povprečno število se računa za vso Avstrijo. 177.658 normalno razvitih

¹ Mora seveda odpasti, ako je upravičen prejemnik pobotnico lastnoročno podpisal.

otrok ni bilo deležno nobenega pouka; od teh 153.738 samo v Galiciji, t. j. več ko 10⁰/₀ vseh za šolo obveznih otrok. Znatno visoko je število otrok brez pouka v Istri (8568), Bukovini (4610), na Štajerskem (3323), v Trstu z okolico (2476), na Kranjskem (2352) in v Dalmaciji (1012). Vorarlberško je edina dežela, v kateri se po uradnih poročilih, noben otrok ne odteguje pouku. V očigled tem številom kličemo našim politikom z grofom Taffe-jem: Premišljajte o tem!

Ustavitev službenih razpisov za učiteljska mesta. Dalje je c. kr. dež. šolski svet štajerski to-le ukazal: Vsem mestnim in okrajnim šolskim svetom. Da se učiteljem, ki so šli v vojsko, ohrani njim pristoječa pristojna pravica v celem obsegu, se ustavi, dokler se drugače ne zapove, razglasitev službenih razpisov za nadučiteljska (oziroma ravnateljska in učiteljska oziroma strokovno-učiteljska) mesta. Mestnim in okrajnim šolskim svetom se naroča, da dokler se drugače ne zapove, ne razpisujejo učnih mest, ki so popolnoma ali deloma določena za moške učiteljske moči, ampak jih začasno podelijo. Službena mesta za nadučiteljice in učiteljice (strokovne učiteljice) se bodo vedno kakor prej razglasila in po pravilih stalno zasedla.

Začetek šolskega leta. Uradno se razglaša, da stoji naučna uprava načeloma na stališču, da zahteva resnoba časa, naj se ljudski poduk in ljudska vzgoja ne omeji vzlic vojni, dasi je mnogo učiteljev pri vojaki in mnogo šolskih poslopij porabljenih za druge namene. Vlada hoče, naj se poduk začne ob navadnem terminu, če to okoliščine le količkaj dopuste, zlasti na ljudskih šolah. V takih krajih, ki leže daleč od bojišča, bo zlasti z uporabo ženskih ljudskih moči to lahko mogoče. Podobno se bo postopalo s srednjimi šolami; po potrebi se bo učni načrt skrajšal. Preskrbelo se bo tudi, da dijaki, ki služijo pri vojaki, od tega v učnem oziru ne bodo imeli škode.

Dogovorni (konvencijonelni) znaki zemljevidov. C. kr. ministrstvo za bogočastje in uk je z odlokom z dne 6. julija 1914, št. 12904 naznanilo sledeče: „Po določbah pravih učnih načrtov za avstrijske gimnazije in realke, naj bodo srednješolci med drugim tudi usposobljeni, da hitro in zanesljivo čitajo avstrijsko specijalno karto in da terenske razmere pravilno razzodijo. Ker leži dosega enake usposobljenosti tudi v interesu vseh drugih šolsk. kategorij, je želeli, da imajo vse zemljepisne karte, ki se rabijo v šolah, ista konvencijonelna zaznamovanja mej, prometne mreže in površine tal, kakor se ista uporabljajo v avstrijski specijalni karti, ki jo je izdal c. in kr. vojaškozemljepisni zavod na Dunaju, ako s tem ne trpi morda v posameznih slučajih jasnost in razločnost, ki se mora zahtevati od šolske karte.

Materinščina — učni jezik v nemadžarskih državnih šolah. — Te dni je izšla naredba ogrskega naučnega ministra pl. Jankoviča, po kateri se vpelje po vseh nemadžarskih državnih šolah poleg madžarskega jezika tudi jezik ogrskih narodnosti kot učni jezik. To v prvih dveh razredih, dočim je od tretjega razreda dalje v nemadžarskih šolah jezik ogrskih narodnosti obligaten. Rumuni, Srbi, Slovaki in Nemci dobe tako svoje pravice.

Mala poročila.

Slovenska Šolska Matica v Ljubljani. Sredi med bojnim vikom in krikom, kaj hoče zdaj S. Š. M.? Tako morebiti kdo vpraša, ko čita te vrstice. Vsaj se je učil vsakdo kdor je le malce posedal na gimnazijski klopi, da „Inter arma musae silent (med orožjem muze molče)“. A ne tako, dragi tovariši! Tudi med bojnim hruščem kulturno delo ne sme prenehati! Saj vidimo, da tudi drugi kulturni zavodi kolikor morejo, nadaljujejo svoje delo. Bilo bi zelo obžalovanja vredno, ko bi naša Matica morala, četudi samo za eno leto, prekiniti svoje delo.

Odbor Slov. Š. Matice se obrača z nujno prošnjo do gospodov poverjenikov in gospodičin poverjenic, naj prej ko prej nabere letošnji prispevek od vseh matičarjev,

ter ga takoj pošljejo blagajniku, gosp. J. Dimniku, nadučitelju v Ljubljani, da bomo vedeli, koliko obsega smemo odmeriti letošnjim publikacijam. Vsaka okrajna učiteljska knjižnica, vsaka šola, vsak slov. učitelj in vsaka slov. učiteljica bi morali biti društveniki S. Š. Matice. Gospodje nadučitelji in gospe nadučiteljice bi lahko veliko pripomogli k temu idealnemu stanju našega društva, ko bi hoteli svojo vplivno besedo porabiti o pravem času in na pravem mestu. In koliko zaslug bi si pridobili s tem za napredek slov. pedagogike in slov. šolstva! Več ko podvojilo bi se lahko tako število matičarjev in obseg matičnih knjig, vključno vojni.

Če je morebiti ta ali oni poverjenik pok'ican k vojakom in ne bi mogel opravljati letos svojega posla kot poverjenik, bi bila Matica zelo hvaležna, ko bi kateri njegovih tovarišev ali pa katera tovarišica prevzela začasno njegov posel — dobri stvari na ljubo.

Odbor S. Š. Matice v Ljubljani.

Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“. Umrli so društveniki i. s. dne 2. julija 1914 gospa Marija Hočevnar, naduč. vdova v Mariboru, dne 14. julija 1914 gosp. Ferdo Kaplinger, šolski vodja v Bärndorfu in gosp. Ernst Horvat v Mariboru, dne 2. avgusta pa Janez Hochhausen v Unterwaldu. So to 124., 125., 126. in 127. (letos 5.—8.) smrti slučajni, za katere je poslati začetkom oktobra po pravilih določene prispevke po 2 K. Odbor obenem nujno opominja, da se eventualni zaostanki takoj poravnajo, ker bi sicer ne zamogel zadostovati se množičnim zahtevam nasproti članom.

Razne vesti.

† **Papež Pij X.** je dne 20. avgusta t. l. umrl. Rodbinsko ime mu je bilo Josip Sarto; rojen dne 2. junija 1835. l. v vasi Riese pri Treviso je bil 18. oktobra 1858 posvečen za duhovnika. L. 1875. je postal kanonik v Trevisu in 10. novembra 1884. škof v Mantovi. Dne 12. junija 1893. je postal kardinal in patriarh v Benetkah. Za papeža je bil izvoljen dne 8. avgusta 1903.

Novi papež. Dne 3. t. m. je bil za papeža izvoljen kardinal Joahim della Chiesa, nadškof v Bologni, ki si je nadal ime Benedikt XV. Rojen blizu Geneve 24. novembra 1854., je torej 60 let star in bil še le letos meseca maja imenovan kardinalom. Svojo karijero je začel prav za prav s tem, da si je pridobil posebno kampanjo šele pred meseci umrlega kardinala Rampolla. Ta ga je vzel s seboj v Madrid kot tajnika pri nuncijaturi in z njim se je vrnil l. 1887. zopet v Rim, kjer je služboval pri papeževem državnem tajništvu, to je pri političnem oddelku. L. 1900 je postal desna roka drž. tajnika. Drobnege telesa, a ostrega uma se je mladi prelat že tedaj bistveno razlikoval od drugih rimskih prelatov. Bil je hladen in oster in znal ljudi držati od sebe. Izza zlatih naočnikov je njegov pogled prodirajoče motril vsako osebo, ki je prišla z njim v dotiko. Bil je kardinalu Rampolli zanesljiv, natančen in dalekoviden sotrudnik. Usoda, ki je kardinalu Rampolli zabranila, zasesti papežev prestol, ni prerušila karijere Rampollovega prvega sotrudnika.

Nagrade za berila vojaške vsebine. Od c. kr. ministrstva za deželno brambo v sporazumu s c. kr. ministrstvom za bogočastje in uk razpisani natečaj nagrade, da se dobe dobra berila za otroke v starosti od 10—14 let, se je z ozirom na nastale izvanredne razmere začasno preložil. Novi rok za vložitev rokopisov, kakor tudi za čas priznanja nagrad se svoječasnno razglasi.

Vpisovanja slušateljev na visokih šolah se prične 23. septembra. Opozarjamo vse, da se vpišejo pravočasno, da ne zgube semestre. Onim, ki so v vojni se semestri seveda šelejo.

